

ABONAMENTELE

Pentru Sibiu:

1 lună 1 cor. 70 bani, 1/2 an 5 cor., 1 an 10 cor., 1 an 20 cor.

Pentru ducerea în casă cu 30 bani pe lună mai mult.

Pentru meublerie:

1 lună 2 cor. 40 bani, 1/2 an 7 cor., 1 an 14 cor., 1 an 28 cor.

Pentru România și străinătate:

1/2 an 10 franci, 1 an 20 franci, 1 an 40 franci.

Abonamentele se fac numai plătindu-se înainte.

TRIBUNA

INSERTIUNILE

Un gir garment prima dată 14 bani, a doua oară 12 bani
a treia oară 10 bani.

Redacția și administrația: Strada Popădoi Nr. 15.

Se prenumără la poșta și librării.

În România

abonamentele se fac la Agenția de Publicitate Carol
Schulder București, strada Șelar, 10.

Epistole nefranțate se refuză. — Manuscrise nu se înapoiază.

Numele singuratică la 10 bani se vând în Sibiu: la librăria „Ti-
pograful”, societate pe acțiuni. — În Alba-Iulia la librăria Weiss
Bernat „la loterie”.

Invitare de abonament

la

„TRIBUNA“

Cu 1 Oct. 1902 v. încep
nouve abonamente lunare, quar-
tale, semestrale și anuale.Domnii abonenți sunt rugați
a grăbi ou reînnoirea abonamen-
telor lor, pentru regulata expe-
diție a foil.Abonamentele se fac prin
mandate postale și anume pentru
un timp, oare începe ou prima și
se termină ou ultima lună, după
stilul vechiu.Abonamentul anual costă . . . 28 cor. — bani
Abonamentul semestral . . . 14 cor. — bani
Abonamentul trimestral . . . 7 cor. — bani
Abonamentul lunar costă . . . 2 cor. 40 bani.Este în interesul dlor abo-
nenți, ca adresele să fie însemnate
oat, se poate de corect și legibil.
Domnii abonenți vechi sunt ru-
gați a lipi pe mandatul postal
adresa tipărită dela fâșie, în
oare li-s'a trimis „Tribuna“ până
acum.

Administrațiunea

Politica maghiară.

IX. „Justiția“ maghiară.

Scopul adevăratei justiții de stat este, să înfrânze patimile omenești și să împartă dreptatea cetățenilor. Aceasta nu se poate face decât cu două condiții: ca organele judiciare să fie desinteresate și imparțiale. Cu alte cuvinte: cei-ce sunt chemați să împartă dreptatea se nu judece în propria lor cauză, fiind și acuatori și judecători totodată. Când te judeci tu singur pe tine sau pe aceia, ale căror interese vin în conflict cu ale tale, dreptatea dispăre. Ceea-ce este adevărat pentru singuratică, rămâne adevărat și pentru popoare. »Precum nu poate fi nimeni judecător drept în cauza sa, așa nu poate să fie nici o națiune judecătoare dreaptă peste alte națiuni« — zicea, cu drept cuvânt, marele Bărnuțiu.

Acesta este cazul cu „justiția“ maghiară. Odată ce nu există stat na-

țional maghiar, ci numai polietnic ungar, nu poate fi legalmente vorba nici de justiție maghiară. Cu toate acestea ea există de fapt, deși lipsește de drept. Ca să vezi dați seama, ce poate fi justiția unei națiuni într'un stat polinațional, ca cel ungar, presupuneți o comunitate de mai multe persoane cu interese opuse, cari își fac cea mai strașnică concurență, ear' tranșarea diferențelor dintre ele este încredințată uneia singure. Vă puteți închipui, ce dreptate va face această persoană răzlelor sale, cu cari se găsește în permanentă luptă pentru existență! Evident, că ea va avea tot interesul, să-și facă sie-și dreptate contra tuturor celorlalte. Cu alte cuvinte, judecata ei față de celelalte va fi ca judecata leului din fabulă față de oaie, juncă, vulpe, capră, care a împărțit prada în patru bucăți și le-a luat singur pe toate pe baza următorului sofism: »Partea întâia o iau eu — pentru-că mă chiamă leu — ear' a doua se cuvine celui mai tare — care eu sunt mi-se pare — partea a treia o ridic — pentru-că sunt mai voinic — ear' cu partea de pe urmă — socoteala ni-se curmă — pe cel-ce brânca-și întinde — îl sfărâm și fac mărind».

Dacă Ungurii pot face judecata leului asupra majorității cetățenilor, aceasta o fac în urma desărmirilor celor nedreptățiți. Procedura Ungurilor este aplicabilă din punctul lor de vedere. Românul zice: nu-i prost cel-ce mănâncă șapte pâni, ci cel-ce i-le dă. Așa și aci. Nu sunt vinovați Ungurii, cari stăpânesc cinci popoare, ci sunt vinovați cei-ce le-au dat această situație privilegiată, sau mai corect cei-ce se lasă ca să fie despoiați de drepturile lor inprescriptibile.

»Ori-cine simte — zice Dr. Ihering — că un popor, care ar tăce în fața unei asemenea violări de drept, și-ar sigila chiar propria condamnare la moarte«. Căci este o adevărată copilărie să te aștepti dela Unguri să se lase pe sine flămânzi și să se hrănească pe tine, când sunt în mâna lor și pânea și cușitul. Nemaghiarii s'ar renunțe la ideea, că vor pute v'odată obține ceva de bună voie dela Maghiari. Aceasta ar însemna să-și subscibe ei înșiși sentența de moarte. Din potrivă, cu cât le vor face mai multe concesii, cei nedreptățiți cu atât se vor vedea mai sigur oprimați.

De acea are mare dreptate Dr. Ihering când zice că: »Unui popor, care rabdă de bună voie să i-se ia o milă pătrată din teritoriul seu, i-se vor lua în curând toate celelalte, până ce,

ne mai având nimic al seu propriu, va înceta a mai exista... Un asemenea popor nici n'a meritat o soartă mai bună».

De altă parte, Nemaghiarii nu pot cere nici dela justiția maghiară mai mult decât ceea-ce le poate da. Vorba marelui Bărnuțiu: »dreptatea nu atirna numai dela legi bune, ci și dela judecării buni și drepti«. Dar' judecătoria ești din sinul națiunii maghiare, singura alcătuitoare de stat, cum ar zice procurorul Csipkés din Cluj, nu pot fi mai buni și mai drepti decât ea. Ei nu pot lucra contra celor-ce i-au pus în pâne, mai ales când ved, că prin ceea-ce fac își pot câștiga, odată cu avansarea, și merite patriotice Primum vivere deinde philosophare, zice latinul. Apoi judecătoria maghiară, de când neconținut osindesc pe cetățenii Nemaghiari, au ajuns să creadă că nu-și fac decât datoria. Așa le-a fost educația. Ungurul s'a născut stăpân și astăzi concepe astfel lucrurile. De aceea când nu poate altcum te înjură, te bate sau îți dărâmă casa, dar' nu se lasă a fi capacitat.

Ungurii au un singur principiu de guvernare, peste care au trecut de mult la ordinea zilei și cele mai înăpoeite popoare, anume: oderint dum metuant. Acest principiu este așa de stupid, că pedagogia l'a escus până și din educația copiilor. Astăzi și cel mai prost pedagog știe, că nu acela e profesor bun, care se impune elevilor prin teroare, ci acela, care li-se impune prin dreptate și dragoste. Cea mai elementară pedagogie politică ar trebui să spună poporului maghiar, că ceea-ce n'are valoare pentru copii, cu atât mai puțină valoare va avea pentru oamenii maturi, pentru popoare întregi.

Dar' despre justiția maghiară vom continua.

T. Ratca,
profesor.

Sibiu, 1 Oct. 1902.

În chestiunea pactului. După ultimele știri pertracțările în chestiunea pactului sunt pe sfârșite. În se-dința ministerială de Duminică ministri s'au consultat timp de 5 ore în privința tarifului vamal și au oăzut de acord în unele înțelbură delicate. Se-dința ministerială, ținută Duminică dimineața, a fost prezidată de Ministerul Sa.

Alianță rutenă. Din Lemberg se anunță, că acolo se adună în congres inteligența rutenă din Galiciă, pentru a constitui alianță rutenă, al cărei scop este a afla căile și mijloacele

pentru ridicarea Rutenilor din starea tristă, în care se află.

Inițiatorii congresului au făcut apel și la Rutenii din Ungaria, invitându-i să iee parte la mișcare, pentru a-i scoate din letargie.

Natural, că zările maghiare devin nervoase, aflând astfel de știri.

O întâlnire. »Berliner Tageblatt« anunță, că dl Ionel Brătianu, ministru de externe al României, se va întâlni zilele aceste cu contele Golu-chowski, cancelarul imperiului austro-ungar, pentru a discuta chestiile ce sunt la ordinea zilei.

Presa și nota americană. Voile de presă independentă, cari condamnă obrășnicia americană, se înmulțesc. Ziarul englez »Times« într'un articol asupra notei din Washington se exprimă astfel:

»În Rusia, în Polonia, în Austria și în toate statele Dunărene, țeranii se plâng de Evrei.

»E daci de înțeles ca guvernul român, ca și unii din puternicii sei vecini, să fie determinat ca să împedesc, pe cât posibil, imigrarea Evreilor.

»E clar, că dl Hay, redijându-i circulare, își cerea sentimentele de umanitate foarte întărite prin teama de-a primi în țeara sa aceste elemente puțin de doriți.

»Chiar noi suferim de numărul excesiv de Evrei imigrați. Românii sunt deci foarte îndreptățiți în acțiunea lor, chiar în raport cu stipulațiunile tratatului din Berlin.

Din Roma se telegrafează că ziarul »Patria« publică un articol în chestiunea Evreilor din România. Confirmă știrea că Puterile vor respinge intervenția Statelor-Unite.

»Trebuie să se opună o rezistență energică Statelor-Unite, cari fac o campanie formidabilă cu monroismul lor, zice organul. Dacă Statele-Unite nu voiesc să primească pe Evrei din România, să se apere de ei prin legile lor.

»Patria« urmează că Puterile europene să declare Statelor-Unite, că intervenția lor este inutilă și nejustificată.

Croatii din America și opoziția din Croația. În Alleghany (Pensilvania) s'a înființat de curând o foaie croată de zi, »Hrvatska«. Directorul acestei foi a fost rugat de președintele opozițiunii aliate din Agram să colecteze pentru fondul electoral al opo-

gegründeten Anlass nehmen mögen, eine förmliche Behandlung getroffen, und sodann successive ein Geistlicher nach dem andern, bis die angelegene Zahl von 4 vollständig seyn wird.

În acest rescript între altele, privitor la școalele din districtul militar al Rodnei, se zice că pe lângă școalele de până acum se se ridice încă o școală nouă, în care afară de religione, limba română și latină se se dea instrucție și din limba germană, și elevilor se li-se însușie în mod fundamental principiile de moralitate și conceptul datorințelor față de domnitor și patrie; apoi că școala aceasta se se înființat în Năsăud, unde mai târziu va fi de a se înființa și un gimnaziu; și în fine speșele întreținerii se se poarte din venitele fondului alodial.

Se vede, că conform dispozițiilor din acest rescript s'a înființat apoi în Năsăud o școală latină-germană sub numirea de școală normală. În care an s'a înființat anume această școală, exact nu se știe, însă desigur între anii 1770—1777 și nu mai târziu, ceea-ce se poate dovedi din raportul generalului baron Cristian Rall și al comisarului belic Gottfried G. Obst, cari trimiși să inspecționeze regiunile de graniță românești, în raportul lor d. d. Sibiu 20 Maiu 1777 amintesc școala normală din

Năsăud. În curând se vor întreprinde colecte spre scopul acesta în toate coloniile croate din America.

Eardăși legea de naționalitate. Agitațiunea pentru schimbarea neesecutatei legi de naționalitate se continuă.

Adresa orașului Presburg pentru modificarea legii de naționalitate a fost pusă la ordinea zilei în ședința din 30 Septembrie a municipiului orașenesc al Timișoarei. Părinții municipiului din Timișoara, poate că îngroziți de neomenoasa lovitură dată scriitorilor germani espulsați și încarcerati, au decis ou privire la modificarea legii de naționalitate, că: »Pe temeiul experiențelor din Banat, unde locuiesc tot felul de naționalități, avem convingerea că modificarea legii de naționalitate e de prisos, dacă între diferitele neamuri din patrie domnește sentimentul patriotic, cel de frăție și reciprocă prevenire».

Zările maghiare nu sunt mulțumite ou aceasta hotărâre, oi strigă că legea de naționalitate nu privește numai orașul Timișoara și Banatul, ci deopotrivă se referă la Neuzatz ca și la Sibiu, la ținutul de sus al Panșlavlilor și la Sașii și Daco-românii din Ardeal. Ou acești agitatori blânzi și pacifioi Maghiari nu pot trăi în bună armonie, de aceea legea trebuie schimbată și înlocuită ou altă, care nu se le asigure ceva favoruri, oi să-i strivească. Asta e dorința compatrioților. Tot legi pot aduce guvernării noastre, căci patrioți, în înțelesul lor Maghiari adevăți, tot nu ne vor pute face.

Din România.

Plecarea studenților în Italia.

Luni dimineața au plecat studenții din București la congresul din Veneția.

»Cronica« scrie despre plecare și călătorie următoarele:

Luni dimineața cu trenul de 7 și 35 au plecat la Veneția prin Budapesta, studenții noștri universitari, pentru a lua parte la congresul »Corda Fratres«. Deși înscriși 89 de studenți pentru a pleca, totuși din gara de nord nu s'au urcat azi de oât vre-o 50, rămânând ou până la Predeal să se suie și ceilalți din diferite stațiuni veniți din provincie.

Toți studenții s'au suit într'un vagon de clasa III-a, având fiecare reducere de 50 la sută până la Predeal.

Ungurii au refuzat ori-ce reducere la biletele de călătorie și au făcut tot posibilul, ca să împedescă acest congres, amenințând studenții români din Un-

Năsăud și peste tot vorbesc în termeni de laudă despre școalele din regimentul năsăudean.

Este interesant, că tot în acel raport numiți doi ofițeri inspectori recomandă, ca pentru de a se face subofițeri buni să se trimită și din regimentul I. din Orlat elevi la școala normală din Năsăud; și se se caute undeva v'un călugăr (Kallugier), cunosător bine de limba germană, care să fie aplicat la aceea școală ca învățător.

Intru-cât se ține de propunerea privitoare la elevii din Orlat, aceasta s'a realizat numai câteva decenii mai târziu; a doua propunere și recomandare însă a sus numiților inspectori s'a împlinit îndată, căci la 1778 aflăm în Năsăud ca învățător al celor 2 clase normale, deschise la început pe arhidiaconul (protopopul) Ieronim Kalnoki, călugăr basilan din Blaj. Sub următorul acestuia, sub arhidiaconul — mai târziu vicarul — Ioan Para făcându-se observarea, că progresele în limba latină sunt foarte neînsemnate, propunerea limbii latine s'a eliminat ou total și începând din 1786 s'a dat instrucțiune numai în limba germană, limba serviciului militar.

Urmând la 1780 pe tronul austro-ungar fiul Mariei Teresei, împăratul

FOSTA „TRIBUNEI“.

Istoria școalelor năsădene.

De

Virgil Sotropa.

(Urmare.)

Școala normală și institutul militar.

ISTORICUL.

Meritul de căpetenie pentru înființarea școalelor în sec. XVIII în întreg statul Austro-Ungariei, în special însă în granița militară română, ou tot dreptul i-se poate atribui împărătesei Maria Teresia. La 1764 emise înțeleaptă domnitoare o ordinațiune, ca să se ridice în fiecare sediu de stat major și în cercul fiecărui batalion grănițesc câte o școală germană, parte pe speșele statului, parte ou contribuiri dela grănițeri.

În urma acestei ordinațiuni, precum în celelalte regimente grănițerești române, așa și pe teritoriul regimentului grănițesc năsăudean, s'au înființat mai multe școale, despre cari vom vorbi la locul și timpul seu. În legătură însă cu amintita ordinațiune soal în anul 1770 la comanda generală transilvană, cu sediul în Sibiu, următorul rescript al conșiliului belic de curte:

Nr. 1117, 1766, 4519 ex 1770.
Kais. auch kais. königl. Hofkriegsrath.
Wien den 23 April 1770.

Dem Siebenbürger General Comando anzufragen.

Der gegenwärtige Auftrag faest in sich die Erledigung über die eingelangten Muster-Berichte, die der Hof Kriegs-Rath nachzutragen in dem sub dato 8-ten Martii nuperi in Sachen vorhergegangenen Befehl sich vorbehalten hat und nachdem nunmehr erhaltenen Allerhöchsten Entschliessung zu ertheilen im Stande ist.

»24. Das auf die anständige Erziehung der Wallachischen Jugend mithin auch der Folge auf die Beförderung der katholischen Religion gerichtete Absehen habet dormalen eigentich an einer solchen Einrichtung, wodurch der Jugend nebst dem Unterricht in denen wahren Religions Grund-Sätzen, dann in denen niederen und höheren Schulen in ihrer Mutter, sowohl als in der Lateinischen Sprach, zugleich auch die Unterweisung in der Teutschen Sprach, eine gründliche Sittenlehre und die Begriffe der wahren Pflichten gegen ihren Landesfürsten und den Staat beigebracht und eingeflößet werden; es seynd alle zeithero in dem Rodnaer Militair-District derowegen getroffenen Veranlassungen eben hierauf angetragen gewesen; es muss daher das General Comando nicht allein auf den diesfälligen Erfolg in dem Rodnaer District se-

hen, sondern auch nach Maas, wie es Zeit und Umständen verstaten, das nemliche in denen übrigen Militair-Districte einzuführen sich angelegen seyn lassen; es handelt sich dormalen weiters vorzüglich darum, in dem Rodnaer District eine lateinische Schule und einen Teutschen Schulmeister einzuführen; es ist hiebei, weil unter dem Wallachischen Volk derzeit noch die Einführung Lateinischen Schulen unter der Aufsicht von Schullehrern der Lateinischen Kirchen bedenklich gefunden wird, der Antrag darauf gerichtet, anfordert zu Nossod woselbst das Staabs Quartier im Rodnaer District sich befindet, eine Teutsche Schule und hiernächst ein Gymnasium von 4 Basilianer Geistlichen, die aus denen zu Balasfalva unter Aufsicht des unierten Bischofen vorhandenen zwei Seminarien zu wählen seyn würden, zum Unterricht der Jugend in der Teutschen und Lateinischen Sprach, dann in der Rechenkunst, desgleichen zu Dornburg der 4 unteren Schulen doch dergestalten aufzustellen, dass weil nebst denen Schulgebäuden auch anständige Wohnungen für die Geistlichen erst erbaut werden müssen, und der diesfällige Aufwand aus dem dormalen noch sehr unergiebigen Alodientundo zu bestreiten kommt; mithin alle entfallenden Ausgaben, immer nach der Einnahme genau abzumessen, seynd, anfangs ledigh die Teutsche Schule eingeführt, in dessen mit den Geistlichen der für jeden auszumessenden Unterhaltsweg, und zwar mit der Rücksicht, dass sie nicht etwa nach Hand Almosen vom Volke zu sammeln

garia, că vor fi isgoniți din universitate, dacă vor pleca la Veneția.

Printre cei plecați sunt d-nii Vișoi, Numa Carabatescu, Stelian Ionescu, C. Xeni, C. Săvulescu, Nicolae Giurges, Nică Petrescu, Dănilă, frații Răzvănescu, Bănuțescu, August Enrie, Băltăneanu, G. Grigoriu, Protopopescu, I. Rozei, N. Georgiu, etc. etc.

La gară au fost conduși de comisia de recepție pentru primirea studenților italieni compusă din d-nii: Remus Iliescu, Vălsănescu și Scurtu, precum și de numeroși studenți.

Studenții vor sosi mâine-seară la 8 în portul Fiume, de unde la orele 12 noaptea vor pleca cu vaporul la Veneția unde vor sosi Mercuri dimineața la orele 6.

În momentul plecării trenului urale isbușiră din partea tuturor celor cari se aflau pe peronul gărei.

Urăm din partea noastră tinerimei române succesul cel mai frumos în mijlocul fraților noștri italieni.

Un nou ziar.

În *Dorohoiu* a apărut un nou ziar, intitulat „Dorohoiul”. Noul ziar are însoțită în prima linie în programul său: *resolvirea chestiei țărănești*.

O aniversară.

Ieri în 30 Sept. c. fiind aniversara morții regretatei poete *Iulia Hașdeu*, amicii și cunoștinții familiei Hașdeu au făcut obicinuitul pelerinaj la mormântul poetei. În cripta familiei au fost primiți de dl B. P. Hașdeu, singurul reprezentant al familiei Hașdeu, rămas încă în viață.

Miscarea Bunievaților.

— Proces de presă. —

De lângă Seghedin, 27 Sept. 1902.

Maghiarii, cari totdeauna au semănat vânt, poate nici-când n-au secerat atâtă furtună ca în anul acesta. Maghiarizarea naționalităților în anul acesta s'a început pe scară întinsă, dar apoi și rezistența din partea celor opriți încă e vrednică de a fi luată în socotină de către cele-unde destinele țării ungurești.

De unde până bine de curând Maghiarii n'auvă de furcă decât mai numai cu Românii și Slovaci, în anul acesta s'au încăierat cu Sașii și Sârbii și, lucru foarte imbușurător pentru opriți, și cu Svabii din Banat și chiar și cu Bunievații de pe la Sabadca.

Miscarea acestora e din cele mai interesante și trezirea Bunievaților va trebui să pună pe gânduri pe cel din Pesta, căci nu e lucru neînsemnat, când o mână de oameni ca Bunievații încă iau poziție contra celor ce vor să-i despoale de limbă.

Bunievații, această viță sârbească, pentru a lupta mai cu succes în contra maghiarizatorilor și pentru a trezi conștiința națională și în Bunievații țărani și-au întemeiat o foaie scrisă în dialectul lor propriu.

În fruntea foii stau mai mulți inteligenți Bunievați, grupați în jurul medicului din Sabadca Dr. F. Sudarovici.

Iosif II., acesta se apucă și mai cu de-adeinsul la înfrățirea și organizarea școalelor. El află, că în Nășud ar fi lipsă de un *institut de creștere militară* (*Militär-Erziehungsanstalt*), din care să easă tineri pregătiți pentru statul militar, precum și eventual pentru alte cariere. Astfel nobilul domnitor cu hotărârea sa d. d. 23 Februarie 1872 înouvință să se destineze din fondul de provenite suma de 6996 fl. 43%, or. pentru edificarea institutului. Cu ajutorul acestei dotațiuni și cooperarea benevolă și gratuită a comunelor grănițerești, cari lăsară materialul trebuincios și împliniră lucrările de zidire, în anul următor 1783 edificiul era deja gata, așa că la 22 Noemvrie 1784 institutul se deschise în toată regula, introducându-se în el 50 elevi.

Totodată se făcă loc în edificiul institutului și pentru școala normală și pentru cea cu trei clase aflătoare în Nășud, precum și pentru cortelul directorului normal și al comandantului institutului.

Școala normală, care din momentul acesta a stat în strânsă legătură cu institutul militar, s'a organizat mai bine cu această ocaziune, creându-se pe lângă cele două clase normale încă o a treia, așa că putea purta acum cu tot dreptul numirea de *școală normală capităla* (*Oberschule sau Normal-Hauptschule*).

(Va urma).

Ziarul lor „Neven” în tocmă ca și ale Românilor, Sârbilor, Slovaciilor, Sașilor și Svabilor, a fost luat la goană de către procurorii asmuțiți de presa evreiască.

În 24 Septembrie s'a ținut pertractarea finală în procesul de presă intentat contra ziarului Bunievaților, intitulat „Neven”. Procesul s'a ținut în Seghedin înaintea curții cu jurați, cari după-aceia au osândit pe redactorul neamț Korn, pentru varietate au osândit acum și un „agitator” de al Bunievaților.

Constituindu-se tribunalul și sortându-se jurații, între cari partea cea mai mare Evrei, i se ia naționalul acusatului, care la întrebări răspunde că se cheamă Pavel Baci, e de 40 ani, tată a trei copii și n'a mai fost pedepsit. Apărarea l-o face avocatul Dr. Ballasze.

Articolul învinuit e intitulat „*Chestia naționalităților în parlament*” și a fost publicat la 1 Martie în „Neven”.

„Guvernul maghiar — se zice în articolul învinuit — naționalităților nemaghiare nu vrea să le dea drepturile acelea, cari ne sunt garantate prin art. de lege XLIV. din 1868. Șovinismul și neîntrebarea funcționarilor întărită și jignesc naționalitățile nemaghiare prin faptul, că limba-le maternă când ou frumosul, când ou mijlocos necinstește-le-o eliminează din școală, ear' limba lor, scrișul, cârțile, catechismul lor li-le scot din școală, le desprețușe și le batjocuresc. Eată, Baciun, un sat curat slav ou 4000 suflete și în școală nici urmă de limba maternă, căci toate obiectele se predau ungurește, până și sf. religie, ear' în biserică cuvântul lui Dumnezeu e predat în limba maghiară. Eată, vestitul oraș Sabadca, ou ale lui 82 mii locuitori și limba Bunievaților și aci e asuprită și batjocorită. Cincizeci de mii de Bunievați n'au școală, unde să scrie și să citească în propria-le limbă și nici catechisarea nu li-se face în limba maternă, în nici una din multele școli.”

„Așadar, asta-i vestita libertate și dreptate?”

„Că între naționalități nici astăzi nu e unire și solidaritate, cauza e faptul că în funcțiile publice și acum mai sunt încă acei vechi slujbași păcătoși ai lui Bánffy, cărora nu le trebuie libertatea și solidaritatea naționalităților, pentru-că faptele lor nu sufer lumina.”

După-aceia în articolul învinuit s'a intercalat o vorbire a deputatului dietal Liubomir Pavlovici, rostită în oședință a dietei din Pesta.

Stirgindu-se procedura de dovedire. *V. procurorul Hrabovszky Tihomér* își ține vorbirea de acuză, din care estra gem următoarele pentru a se vedea cum pledează procurorii față de anteluptătorii naționalităților:

„Națiunile cele mari sunt ca omul cel tare și sănătos, căruiu micile neosuri nu-i strică, și din contră slăbiciunea popoarelor nimic n'o dovedește mai bine, decât împrejurarea aceea, că ușor li-se poate săpa mormântul. Națiunea maghiară e de jalpe cea mai bună cale ca să-i întărească constituția pe deplin și să stea sigură în îngrămădeala evenimentelor. De aceea, în cea mai proaspătă epocă a istoriei, a ajuns în aceea poziție plăcută, că a putut să asigure drepturi naționalităților străine așezate între hotarele ei, cari naționalități în toate timpurile își pot păstra vechile obiceiuri, tradițiile, religia și limba lor. Bunievații s'au mutat aici din Bosnia și Hartegovina în veacul al 16-lea. Și atunci, și și de atunci încoace au fost tot Croați, numai în vremurile cele mai de curând au început a-și răspândi așa numita limbă bunievațeană de atunci încoace fabricată. Limbă și confesiune de-a Bunievaților pe bună cale nici nu există. Pe acești Croați însă nime nu-i împedecă în năsuințele lor naționalistice pentru-că în tituția statului pe toate naționalitățile le învrednicește de același scut ca și pe Maghiari. Sabadca și acum e ou totul un oraș naționalist, în bisericile lui d'abia se poate auzi cuvânt maghiar, așadar e ou totul de neînțeles năsuința agitatorică a acusatului. Făcând după-aceia o lungă excursie prin diferitele vorbiri rostite pe la diferitele procese de presă, v. procurorul cere osândirea acusatului.

A replicat apoi apărătorul Dr. Ballasze, carele a spus activul care l-a învrednicat ca să apere pe un „agitator de al naționalităților”. Tribunalul așigdierea nu e competent să hotărăască, că există limbă și scrisoare de-a Bunievaților, după cum a susținut procurorul și peste tot nu e vorba de discutarea chestiunilor politice, și despre aceea trebuie să se

vorbească, că în articolul acusatului este oare atac nedrept contra existențelor legi ale statului. Baciul susține, că dispozițiile art. XLIV. din 1868 nu se iau în socotină; statul a făgăduit numai dar' nu se îngrijește de asigurarea drepturilor date naționalităților. În ofiici sunt aplicați oameni netrebniți și în conștii, cari nu poartă la inimă cauza poporului de jos. Dar' trebuie să nu uităm că de-atunci s'a ordonat cercetare contra administrației orașului Szabadka și funcționarilor lui, în partea cea mai mare, au fost amovați prin ordinul ministrului de interne.

„Constituția de acum a statului ungur se întemeiază pe principiile privitoare la naționalități ale unor oameni nu mai mici ca Eötvös József, Deak Ferencz și Kossuth Lajos. E posibil ca să fie greșită această constituție, dar' justiția trebuie să respecte chiar și greșelile, dacă legile ei se bazează pe acelea. Curia reg. ung. nu de mult a achitat pe un agitator român, carele ou cuvinte ou mult mai aspre s'a sculat în contra administrației, și l'a achitat, de aceea fiind că de fapt a agitat, dar' afacerile administrative au învrednicit critica justă. Apărătorul recomandă atenției juriului, ca să se judece neprecupat nu cumva din sentința juriului, să se deducă, că în acțiunea patriotică e un complot, la tribunalul și procuratura de stat din Seghedin și încă pe conta justiției legale.

Procurorul răspunde nervos, că nu-i obligat să-i însușească punctul de vedere al Curiei, și respinge — după el — acuza apărătorului, că în activitatea procuraturii s'ar observa o tendință de a osândi într-una pe bărbaiții politici ai naționalităților.

După replica apărătorului, acusatul spune că el n'a vrut să agite, ci numai să îndrepteze răul ce se observă mai ales în administrația părților locuite de Bunievați.

Punându-li-se întrebările obicinuite, jurații au răspuns ou da și astfel Pavel Baci a fost osândit și încă la nu mai puțin decât *șase luni temniță de stat*, la 200 cor. pedeapsă în bani și la publicarea sentinței în ziarul „Neven”. Procurorul a fost mulțumit ou sentința, ear' apărătorul pe baza a 3 casuri de nulitate, cari au fost înșnuate, a apelat.

La pertractare au asistat foarte mulți Sârbi. Cunoșcând caracterul Bunievaților din vestita Bacia, acestia după cum se prevede, vor mai da încă mult de lucru Curților cu jurați. Miscarea lor națională e urmărită cu deosebită atenție și de către ceilalți naționali ai lor aflați în Ungaria și Croația.

Correspondent.

„Corda Fratres”.

II.

Să admitem cazul, că secțiunile ar fi formate după naționalități.

Ou câtă dragoste și abnegațiune n'ar lucra fiecare secțiune, afară doar' de secțiunea maghiară, la promovarea scopului urmărit, dacă ar fi compusă din elemente omogene conduse de același idei și sentimente?

În cazul contrar, ce alipire aş putea avea d. e. eu unul, născut Român, care m'am devotat în spirit român prin propria-mi stăruință, deși am studiat din copilărie tot la școli germane, dacă, ajuns a mă înțelege cu colegii maghiari asupra unor chestiuni umanitare și civilisatorice de ordinul cel mai înalt, m'ași convinge, că acești colegi urmăresc idei și scopuri ou totul contrare ideilor și scopurilor mele?

Chestiuni de ordin înalt ca cele urmărite de Federațiune, la cari se preînde ca factorii conlucrători să fie ei înșiși și pătrunși până la suflet de însemnătatea și folosul lor, pentru omenie, să simtă ei înșiși în adâncul inimei neositatea lor, nu se pot rezolva de niște factori, cari ei pe ei se urăsc și cari tind a se nimici unul pe altul.

Și un astfel de tablou ne-ar prezenta secțiunile formate după placul colegilor maghiari. Ar fi ca și când lupul ar predica blândețe și vâlpea morala!

Eu unul astfel am priceput menirea Federațiunii „Corda Fratres” și sunt sigur, că așa o va fi înțeles și întemei torul ei, onorabilul Dr. Eftisio Giglio-Toss.

Am așteptat ca floarea națiunilor europene civilizate, fiind inspirată de principiile morale creștinești, ce formează baza culturii și civilizațiunilor moderne, și spiritul și ougetul ei fiind îndreptați spre cele mai sublimе idealuri ale omenimii, cum d. e. pacea universală între

popoare, am așteptat, zic, ca floarea acestor națiuni să fie la culmea chemării sale întru propagarea acelor principii prin Federațiune înasăi.

Imi imaginam că fiii acelor ași muse, dar' de diferite naționalități — și deci ou diferite porniri sufletești, născute în sinul lor prin creșterea diferită de acasă, sub diferite împrejurări și condițiuni, — adunați într'un singur templu de pace, pentru a se cunoaște și respecta reciproc, pentru a-și conforma pornirile într'o singură direcțiune, care să-i conducă spre fericirea comună, prin schimbarea de idei și sentimente între olaltă, nu vor fi conduși în aspirațiunile lor decât numai și numai de principiile umanitare, dictate de sentimente umane. Astfel ei crescui laolaltă în sinul Federațiunii, pentru o operă înaltă umanitară, odată deveniți factori influenți la ei acasă, ar fi putut în deplin acord conlucra la așungerea scopului înalt, ce-i propusese.

Dar' precum se vede, m'am înșelat amar în așteptările mele.

În loc de înțelegerea și armonia dorită în idei și sentimente, în sinul Federațiunii deja la începutul existenței sale se iviră cele mai mari neînțelegeri de natură a amenința înasăi existența Federațiunii. Și aceste neînțelegeri au fost provocate numai și numai de colegii maghiari prin atitudinea lor dumănoscă față de colegii lor români, atitudine ou totul contrară principiilor, cari servesc ca bază Federațiunii.

Mă întreb, dacă colegii maghiari ar fi observat o procedură ca cea observată în congresele anterioare, fiind ei proprii lor sfătuitori și conducători în judecata și activitatea lor dela început? Căci ori-care ar fi creșterea lor de acasă, în familie și societate, nu-mi pot imagina și nu pot crede, ca ei în școalele lor medii și superioare să fi învățat minciuni în ceea ce privește cultura și civilizațiunea adevărată. Nu-mi pot imagina, ca înfrunțarea ougetărilor și învătăturilor oamenilor mari învățați ai tuturor timpurilor, asupra inimilor și minților lor, să fi fost de altă natură, decât efectul ce l-au avut acele ougetări și învățături asupra tinerilor cultivați ai celorlalte națiuni.

Sub astfel de considerațiuni, atitudinea colegilor maghiari mi o pot explica numai ca fiind influențată de alți factori nechemati, cari s'au folosit de ei, ca de niște unele, pentru așungerea scopului lor nedemn de secolul al XX-lea, când pacea universală între popoare e pusă la ordinea zilei.

Dacă în congresele anterioare ținute la Turin, Roma și la Paris, guvernele respectivelor țări au aflat de bine a sprijini interesele și scopul Federațiunii, ridicând prestigiul ei prin prezența ministrilor lor, — cari au binevoit a le prezida în calitate onorifică, fără a se mesteca în afacerile interne ale Federațiunii și fără a influența și decide atitudinea tinerilor congresiști din țeara respectivă — mă mir cum guvernul maghiar, prin atitudinea ministrului de culte și instrucțiune, precum și prin aceea a parlamentului maghiar, își aronșă singur dreptul, pe care celelalte nu și-l'au însușit!

Din faptul acesta reiese, că responsabilitatea pentru zădărnicierea scopului Federațiunii, cade asupra guvernului maghiar, care prin influența sa condamnată asupra tinerimei maghiare, în deamă pe aceasta a păși în sinul Federațiunii condusă de cel mai înfocat șovinism, care acolo nu poate fi admis!

Dacă e adevărat ceea ce se spune, precum că colegii maghiari ar fi voii să atragă pe colegii lor străini la sârbea lui Kossuth, în scopul unei demonstrațiuni internaționale pentru acesta și contra dinastiei, mă întreb cum poate fi tinerimea maghiară într'atăta lipsită de tact, încât să țărască haina nepătată a Federațiunii în noroiul politicii șoviniste de partid?!

În urma acestora imi vine să cred, că tinerimea maghiară e departe de a fi pătrunsă de intențiunile sublimе ale Federațiunii, și că aceasta tinerime nu e capabilă de a contribui la realizarea lor.

Ear' prin zădărnicierea congresului ei singuri îndreptățesc aceasta acuzare.

Ași dori ca cele atinse de mine aici să fie ideile conducătoare ale tinerimei române în viitoarea acțiune.

Am arătat mai sus motivele, cari trebuiesc să fie decizătoare pentru formarea secțiunilor după naționalități, fiind în conformitate cu interesele cul-

turale și ou scopul umanitar al Federațiunii, și formând punctul de vedere pe care trebuie să se pună și Francezii și Italianii, și care va fi și al multor altor naționalități, ca: Cehii, Poloni, Slavi de sud, Irlandezi etc., deci toate naționalitățile, cari au aceeași sau o anaoagă soartă politică ca a noastră. Nu se vor opune Spanioli, Americani de nord, nici Rușii, doritori de libertatea conștiinței individuale. Ear' Nemții, dacă ei ar fi conduși de alte principii ca cele ce servesc de bază Federațiunii, singuri poate ar fi ou Maghiarii; ei însă decumdată sunt aderenți ai „Federațiunii”.

Pentru noi Români acele motive trebuie să fie singurele sfătuitoare și conducătoare, conținând condițiunea unității noastre culturale.

Deci în nici o împrejurare noi nu putem ceda, chiar dacă ar trebui să răpăim ou totul din sinul Federațiunii. A ne sacrifica puterile noastre intelectuale și materiale pentru o corporațiune, care ne deneagă, fie și numai pe jumătate, dreptul nostru de existență națională, ar fi o crimă!

Un membru român.

Revista esternă.

După sărbările dela Șipea.

Stațiunatul rusesc Kubanetz a plecat dela Burgas cu marele duce Nicolae la Constantinopol, ca să facă o vizită Sultanului.

Ziarele ruse se arată până-acum rezervate în aprecierea sărbărilor dela Șipea.

„Novoie Vremia” nu scrie nimic în această privință; „Birschevia Viedomosti” se mărginește a constata frăția slavă; „Novosti” deplânge situațiunea din Balcani, zicând că momentul acesta e nefavorabil pentru sărbări, în considerația nemulțumirii generale, care domnește în Orient.

Se telegrafează din Varna (Bulgaria), că Ignatieff, sosind acolo, a zis vico- președintelui camerei bulgărești: „Întăriți-vă, faceți puțină politică și fiți incredințați, că Rusia se gândește la voi.”

Francia.

Ou ocaziunea manifestațiunii socialiste a grupărilor republicane din depart. Yonne, deputatul socialist Jourés a ținut o conferință asupra socialismului și a situațiunei politice, în cursul căreia a declarat, că numai grație influenței, pe care proletariatul a exercitat-o asupra puterilor publice s'a putut obține și menține pacea în decurs de 32 ani. Pentru Francia republicană, a conchis conferențiarul, nu este posibilă decât o revanșă: aceea de a ajuta la consolidarea păcii și dezvoltarea democrației în Europa.

Știri mărunte.

Guvernator al Libanului a fost numit, ou înviora ambasadiorilor, Muzaffer Pașa.

Șemli Pașa a nimicit oca la Mustafa Aga, cunoscuta căpetenie albaneză.

După știri din sorginte privată și din Haga, generali buri vor sosi la Berlin în a doua săptămână din luna Octombrie viitor.

Generali buri vor solicita o audiență împăratului.

Din cele 230 alegeri pentru a doua cameră a Svediei e cunoscut rezultatul în 228. Au fost aleși 102 liberali, 94 din partidul dreptei și 32 afară de partide, între cari 4 social-democrați.

Esposiția industrială din Sibiu.

Dela sate.

Din Sebeșul-de-jos și din cel de sus (în apropierea Avrigului) ni se scrie, că Diminec, în 28 Septembrie n. c., a petrecut în acele comune funcționarul consistorial Ioan Silaghi, în calitate de trimis al comitetului aranjator al esposiției industriale din Sibiu. Dl Silaghi a trebuit să facă dureroasa experiență, că primăriile comunale din aceste localități nu și-au împlinit conștientios datorința, ce ou toții ou avem de a conlucra și sprijini o întreprindere de natura esposiției proiectate, dat fiind, că prin esposiție ne arătăm în fața obștei hărnicia și deșteptăciunea.

În Sebeșul-superior, în urma insistenței amintitului esmii, învățătorul pensionat Demetriu Săcărea, învățătorul Popoviciu Mondoc și parochul Ioan Mateiu au luat laudabilul angajament de a face tot posibilul, ca și comuna Sebeșul-superior să fie reprezentată la esposiție.

Proprietar: Pentru »Tipografia«, societate pe acțiuni: Ionif Marshall.

